

ANALIZA STAVOVA O UPOTREBI SIGURNOSNOG POJASA NA PODRUČIJU CJB DOBOJ

Milan Tešić

Panevropski Univerzitet Apeiron, Saobraćajni fakultet, 78000 Banja Luka, BiH,
milan.te.sicm@gmail.com

Sažetak: Povećanje stope upotrebe sigurnosnih pojaseva je jedna od najznačajnijih mera za smanjenje rizika od teških ili smrtnih povreda učesnika u saobraćajnim nezgodama. Problem upotrebe sigurnosnog pojasa u srednje i nisko razvijenim zemljama je veoma izražen, što za rezultat ima veću stopu teško i smrtno stradalih lica na putevima. U tom smislu, u Republici Srpskoj je izvršeno prvo, sistematsko i terensko istraživanje upotrebe sigurnosnih pojaseva na putevima tokom 2012. godine. Metodologija istraživanja se sastoji iz dva dela. Naime, prvo je vršeno opažanje svih putnika u vozilu, a zatim je korištena metoda anketnog upitnika kod vozača koji su bili prethodno opaženi. Specifičnost navedene metodologije se krije u vezi opaženih i anketiranih vozača, što omogućava preciznu analizu stavova i njihovog stvarnog ponašanja na putevima tokom vožnje. U ovom radu su prikazani rezultati analize stavova o upotrebi sigurnosnog pojasa na području koje pokriva centar javne bezbjednosti Doboj.

Ključne reči: sigurnosni pojas, samoprijavljeno ponašanje

ANALYSIS OF ATTITUDES OF THE USE SEAT BELTS ON PUBLIC SAFETY CENTER IN DOBOJ

Abstract: An increase in the use of seat belts is one of the most important measures to reduce the risk of serious injury or death of participants in road traffic accidents. Problem of the use of seat belts in the middle and low income countries is very strong, resulting in a higher rate of difficult people and killed on the roads. In this regard, the Republic of Srpska was performed first, systematic field research and use of seat belts on the roads in 2012. The research methodology consists of two parts. The first observation was performed of all passengers in the vehicle, then used the questionnaire method for drivers who have previously been observed. The specificity of this methodology lies in relation to observed and interviewed the driver, allowing precise analysis of attitudes and their actual behavior on the roads while driving. This paper presents the results of an analysis of attitudes on the use of seat belts in the territory covered by the Public Safety Center Doboj.

Key words: Seat belt, self-reported behaviour

1. UVOD

Najefikasnija mera zaštite vozača i ostalih korisnika vozila tokom vožnje je pravilna upotreba sigurnosnog pojasa. Obavezna upotreba sigurnosnog pojasa je mera politike bezbednosti saobraćaja u skoro svim zemljama sveta. Efekti upotrebe sigurnosnih pojaseva iznose oko 40% na prednjim sedištim (za oko 40% smanjuju broj poginulih prilikom sudara vozila). Na zadnjim sedištim ovi efekti su nedovoljno istraženi, ali su nešto manji (Elvik and Vaa, 2004).

([Salzberg et al. 2002](#)) su pokazali da upotreba sigurnosnih pojaseva tokom vožnje smanjuje povrede za 67%. ([Bendak S. 2005](#); [Step toe et al. 2002](#); and [Koushki et al. 2003](#)) su ukazali na obrnuto proporcionalnu zavisnost povreda u saobraćajnim nezgodama i stope upotrebe sigurnosnih pojaseva.

U razvijenim zemljama koje su počele na vreme upravljati bezbednošću saobraćaja (Njemačka, Velika Britanija, Finska, Švedska, Australija, Kanada itd.), procenat upotrebe sigurnosnih pojaseva na prednjim sedištim premašuje 90%. Danas ove zemlje čine velike napore da povećaju upotrebu sigurnosnih pojaseva i na zadnjim sedištim. Ipak, u Švedskoj, među poginulim vozačima i putnicima sa prednjih sedišta, čak 50% je onih koji nisu koristili pojas ([Lipovac, 2008](#)).

Čovjek je najvažniji faktor bezbednosti saobraćaja koji prouzrokuje ili doprinosi čak 95% saobraćajnih nezgoda ([Austroads, 1994](#)). Mada je za bezbednost saobraćaja značajno ponašanje u saobraćaju, smatra se da osnovu svakog ponašanja čine znanje, veštine i stavovi. Stoga su ovom radu prikazani: najvažniji rezultati samoprijavljenog ponašanja vozača, pregled rezultata anketnog istraživanja o najvažnijim stavovima iz oblasti bezbednosti saobraćaja, kao i mogući model ponašanja vozača u zavisnosti od njihovih stavova.

2. VREME, MESTO I METOD ISTRAŽIVANJA

Švedska kompanija SWEROAD je, od oktobra 2011. do juna 2012. godine, realizovala projekat „Unapređenje stanja i zaštitnog sistema bezbednosti saobraćaja u Republici Srpskoj“. U okviru ovog projekta realizovan je i podprojekat: *“Ponašanje i stavovi vozača o prihvatanju i upotrebi sigurnosnih pojaseva u automobilu na području Republike Srpske”* čiji je konačni cilj bio sagledavanje postojećeg stanja stavova i ponašanja korisnika vozila u pogledu upotrebe sigurnosnih pojaseva, odnosno istraživanje efekata kampanje koja je realizovana u okviru projekta.

Istraživanje je obuhvatilo svih pet Centara javne bezbednosti (Banjaluka, Doboj, Bijeljina, Istočno Sarajevo i Trebinje) u Republici Srpskoj. Na unapred definisanim mestima, na putevima i ulicama Republike Srpske, prema unapred definisanim postupcima, obučeni brojači su snimali slučajni uzorak vozila i evidentirali da li putnici u vozilu koriste sigurnosni pojas. Vozači, čije je ponašanje u saobraćaju snimljeno i evidentirano, su anketirani na pogodnim mestima. Ovakvo istraživanje je vršeno u dva navrata: pre (februar 2012.) i nakon (maj 2012.) kampanje čiji cilj je bio povećanje upotrebe sigurnosnih pojaseva. Na području svakog Centra javne bezbednosti pojedinačno, istraživanje je vršeno na pet različitih lokacija: dve lokacije su se nalazile u naselju, a tri, van naselja. Za lokacije su odabrana mesta na kojima su vozači zaustavljali svoja vozila i napuštali ih, kao što su parkinzi, benzinske pumpe, tržni centri i sl. Na svim odabranim lokacijama metodom slučajnog uzorka, snimljeno je ponašanje u najmanje 600 vozila i anketirano najmanje 120 vozača putničkih automobila (minimalno 600 anketiranih vozača po jednom CJB). U ukupnom uzorku anketiranih vozača (6.030), bilo je 4.432 (73,5%) vozača muškog i 1.598 (26,5%) vozača ženskog pola. Neposrednim opažanjem prikupljeni su podaci o upotrebi sigurnosnog pojasa za vozače i ostale putnike u vozilu za:

- 405 vozila u naselju,
- 525 vozila van naselja,

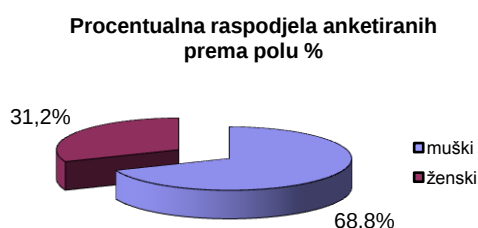
-Anketirano je 600 vozača motornih vozila, različitih klasa. Vozači su birani metodom slučajnog uzorka prilikom neposrednog opažanja.

Odziv vozača na anketiranje je bio relativno dobar (oko 64.51%), što se donekle može pripisati lokacijama na kojima je anketiranje vršeno, ali i veštinama anketara, bez obzira na loše vremenske uslove (promenljivo oblačno sa kišom). Od ukupnog broja opaženih vozila, anketirana su 600 vozača.

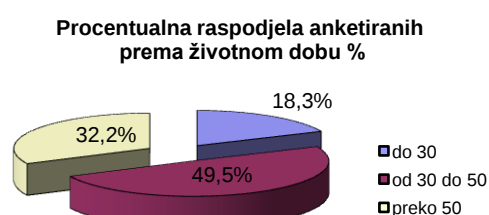
3. REZULTATI

3.1. Struktura uzorka

U nastavku rada prikazani su samo najvažniji rezultati anketnog istraživanja samoprijavljenog ponašanja vozača i njihovih stavova o efikasnosti sigurnosnog pojasa. Od ukupno 930 opaženih automobila na pet lokacija, na anketiranje je pristalo ukupno 600 vozača. Od toga broja, 68.8% je vozača muškaraca, dok je 31.2% vozača ženskog pola (Grafik 1.). Kada je u pitanju starosno doba anketiranih vozača, gotovo polovina ispitanika (49.5%) imala je od 30 do 50 godina. Osim toga, od ukupnog broja anketiranih, 18.3% su ispitanici mlađeg starosnog doba (do 30 godina), dok je 32.2% ispitanika starije od 50 godina (Grafik 2.).

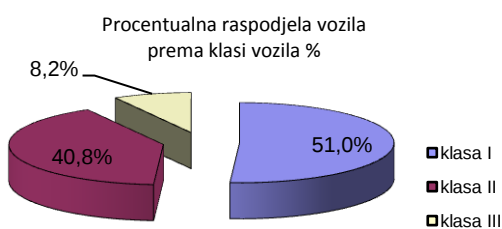

Grafik 1. Procentualna raspodjela anketiranih prema polu

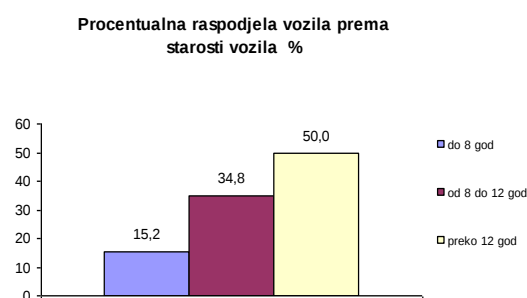

Grafik 2. Procentualna raspodjela anketiranih prema životnom dobu

U ukupnom broju automobila koje su vozili anketirani vozači, moguće je uočiti da je najviše automobila u klasi 1, 51.09%, a približno jednaka zastupljenost klase 2 (40.8%) i klase 3 (8.2%), (Grafik 3.). Važno je napomenuti da su procene klase automobila zasnovane na priloženim listama, ali u znatnom broju slučajeva i na proceni brojača, jer svi tipovi automobila naravno nisu mogli biti unapried predviđeni i naznačeni. Najmanje je vozila mlađih od 8 godina (15.2%), a najviše u trećj kategoriji (34.8%), (Grafik 4.).

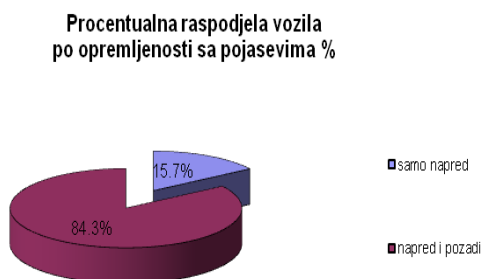
Grafik 3. Procentualna raspodjela anketiranih prema polu

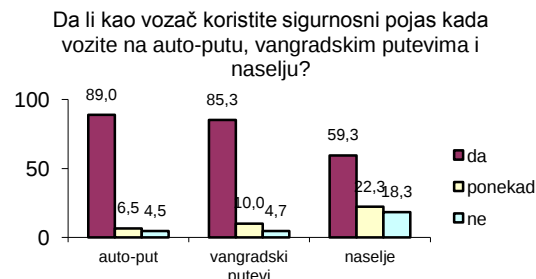
Grafik 4. Procentualna raspodjela anketiranih prema životnom dobu

3.2. Analiza odgovora

Od ukupno 600 anketirana vozača, 15.7% ispitanika je izjavilo da je automobil koji pretežno vozi opremljen sigurnosnim pojasevima samo napred, a 84,3% ispitanika je izjavilo da je automobil koji pretežno vozi opremljen sigurnosnim pojasevima napred i pozadi, (Grafik 5.). Na pitanje br. 2. koje se odnosi na korištenje sigurnosnog pojasa tokom vožnje autoputem (Grafik 6.), 89.0% vozača je odgovorilo potvrdno, taj procenat je malo niži za vožnju na vangradskim putevima (85.3%) i putevima u naselju (59.3%).

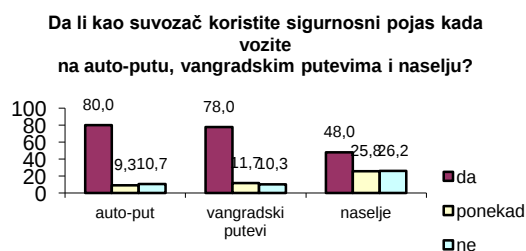

Grafik 5. Procentualna raspodjela vozila po opremljenosti sa pojasevima

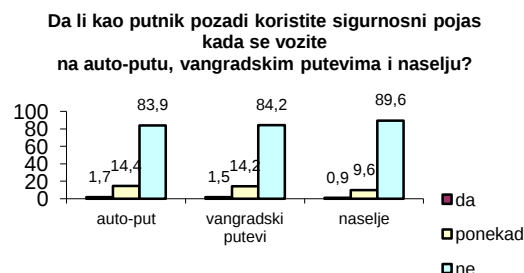

Grafik 6. Procentualna raspodjela odgovora anketiranih na pitanje br.2.

Korištenje sigurnosnih pojaseva na mestu suvozača pri vožnji na autoputu, vangradskim putevima i u naselju je prikazano na grafiku 7. Približno 80% anketiranih vozača izjavilo je da koristi sigurnosni pojas na mestu suvozača pri vožnji na autoputu, dok je taj procenat neznatno manji pri vožnji na vangradskim putevima (78%), kao i u naselju (45%). Međutim, kada je u pitanju korištenje sigurnosnog pojasa na zadnjem sedištu tokom vožnje, raspodele su skoro identične. Približno jednak broj anketiranih vozača odgovorio da ne koristi pojas u ovom slučaju (naselje/van naselja/autoput), (grafik 8.).

Grafik 7. Procentualna raspodela odgovora anketiranih na pitanje br.3.

Grafik 8. Procentualna raspodela odgovora anketiranih na pitanje br.4.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

U nastavku su dati ključni komentari i zapažanja koja proizilaze iz sprovedenog istraživanja na području CJB Doboja.

Što se tiče samog uzorka ispitanika/vozila, može se reći da on u odražava strukturu populacije vozača/vozila na putevima na području CJB Doboja.

Kad je u pitanju samoprijavljeno korištenje sigurnosnog pojasa, vozači su uglavnom izjavljivali da sigurnosni pojas koriste u svim situacijama (na autoputu, vangradskim putevima i u naselju). Stepenu upotrebe sigurnosnog pojasa rastao je sa kategorijom puta u oba dela istraživanja (samoprijavljeno ponašanje i opažanje). Primetne su znatne razlike u stepenu upotrebe sigurnosnog pojasa, tj. u odgovorima dobijenim anketnim putem i stvarnog ponašanja vozača na terenu. Iskrenost vozača nije na zavidnom nivou kada je u pitanju ispitivanje njihovog ponašanja u saobraćaju (upotreba sigurnosnog pojasa). Čini se da određene zablude među vozačima, kao što su mogućnost zarobljavanja sigurnosnim pojasem u slučaju nezgode ili nepostojanje opasnosti od nevezanog putnika po vozača i druge putnike u vozilu i dalje vladaju.

Razlog ovako relativno visokom stepenu upotrebe sigurnosnog pojasa na mestu vozača, suvozača i kod dece mogla bi da bude pojačana kontrola od strane policije. U prilog tome govori i rezultat od svega 14% anketiranih vozača koji su izjavili da u posljednjih godinu dana nisu bili kontrolisani.

LITERATURA

- [1] Austroads, (1994). Road Safety Audit, Sydney.
- [2] Bendak, S. (2005). Seat belt utilization in Saudi Arabia and its impact on road accident injuries. *Accident Analysis and Prevention*, 37, 367–371.
- [3] Elvik, R. i Vaa, T. (2004). *The Handbook of Road Safety Measures*. Elsevier, London.
- [3] Evans, L. (1997). Highway design and traffic safety, *Engineering handbook*, Sydney.
- [4] Koushki, P.A., Bustan, M.A., Kartam, N., 2002. Impact of safety belt use on road accident injury and injury type in Kuwait. *Accident Analysis and Prevention* 35 (2), 237–241
- [5] Salzberg, P., Yamada, A., Saibel, C. and Moffat, J. (2002). Predicting seat belt use in fatal motor vehicle crashes from observation surveys of belt use. *Accident Analysis and Prevention* 34, 139 – 148.
- [6] SweRoad (2012). Improvement of Road Safety Management and Conditions in the Republic of Srpska, World Bank Road.
- [7] Infrastructure and Safety Project undertaken for Public Company Republic of Srpska Roads, Banja Luka.
- [8] Lipovac, K. (2008). Bezbednost saobraćaja, Službeni list SRJ, Beograd.
- [9] Lipovac, K. et al. (2012). Upotreba sigurnosnih pojaseva, prediktori modela ponašanja vozača, *Transportna Infrastruktura i Transport*. Sarajevo. (prihvaćen rad za časopis TIT)